

หนังสือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนา ชุดที่ 7

GOOD!

การบริหารสังคม : ศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

“ผมเสียดาย ที่รู้สึกว่
ได้บพร่องไปในการพิจารณาเรื่องเศรษฐกิจของประเทศ
คือ ดูแต่ความเจริญเติบโตของส่วนรวมเป็นใหญ่
ไม่ได้เฉลียวถึงความยุติธรรมในสังคม”

ป๋วย อึ๊งภากรณ์

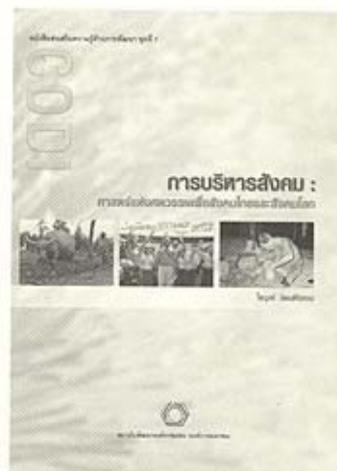
พ.ศ. 2512

การบริหารสังคม : ศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก

- ผู้เขียน : ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม
- เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : 974-91346-0-5
- พิมพ์ครั้งแรก : มี.ค. 46
- พิมพ์ครั้งที่ 2 : ก.ค. 46
- จำนวนพิมพ์ : 5,000 เล่ม
- จัดพิมพ์โดย : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
2044 /28-33 ถ.เพชรบุรีตัดใหม่ ห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10320
โทร. 0-2718-0911 โทรสาร 0-2718-0937
www.codi.or.th
E-mail : codi@codi.or.th

สารบัญ

หมายเหตุจากผู้เขียน	7
คำนำ	9
สังคมที่พึงปรารถนา	11
ศาสตร์แห่งการบริหารสังคม	15
การวางแผนของสังคมไทย	20
การจัดระบบโครงสร้างและกลไกในสังคม	27
การบริหารและการพัฒนาประชากร	32
การอำนวยความสะดวกและเอื้อกระบวนการในสังคม	36
การติดตามกำกับผลของสังคม	41
บทส่งท้าย	44
- การบริหารสังคมโลก	44
- การพัฒนา “ศาสตร์แห่งการบริหารสังคม”	45
ประวัติผู้เขียน	47

หมายเหตุจากผู้เขียน

บทความนี้เป็นสาระในการแสดง “ปาฐกถาพิเศษ ปวย
อิงภากรณ์” ประจำปี 2546 ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2546
โดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งผมรู้สึกเป็น
เกียรติอย่างสูงที่ได้รับเชิญให้แสดงปาฐกถานี้ หากจะมีประโยชน์
และคุณค่าใดๆ จากบทความและปาฐกถาดังกล่าว ผมขออุทิศแด่
ท่านอาจารย์ปวย ผู้ซึ่งได้เป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผมในหลายด้าน
หลายประการ รวมทั้งสาระหลายส่วนในบทความนี้

หากบทความนี้ จะมีส่วนแม้เพียงน้อยนิดในการช่วยให้
สังคมไทยและสังคมโลกมุ่งเดินไปในเส้นทางสู่สันติสุขและ
สันติภาพอย่างถ้วนทั่วของคนในสังคม ผมคิดว่าคงจะสอดคล้องกับ
ปณิธานและความพยายามอันสูงส่งที่ท่านอาจารย์ปวยมีอยู่ตลอด
ชีวิต อันได้แก่ เส้นทางแห่ง “สันติประชาธรรม” นั่นเอง

สาระสำคัญในบทความนี้ ตั้งใจให้เป็น “ข้อคิด” มากกว่า เป็น
“คำตอบสุดท้าย” โดยหวังจะมีส่วนช่วย “กระตุ้น” ความคิด
การวิพากษ์วิจารณ์ การวิเคราะห์สังเคราะห์ การคิดค้น ตลอดจน
การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การบริหารสังคม” ให้ละเอียด หลากหลาย
ลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย
และต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้นไปอีก

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม
มิถุนายน 2546

คำนำ

บทความเรื่อง “การบริหารสังคม : ศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก” นี้ เป็นปาฐกถาพิเศษ ป่วย อึ้งภากรณ์ ที่มีอาจารย์ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม เป็นองค์ปาฐก ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2546 โดยคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการจัดงานฯ ได้จัดพิมพ์บทปาฐกถาพิเศษนี้เป็นหนังสือเผยแพร่ในงานด้วย

ปาฐกถาฉบับนี้ ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นบริบทแห่งสังคมที่พึงปรารถนาเท่านั้น แต่อาจารย์ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรมยังได้แสดงทัศนะและแง่คิดที่น่าสนใจในการวางแผนการจัดระบบโครงสร้างและกลไกในสังคม การบริหารและพัฒนาประชากร การติดตามและกำกับผล เพื่อนำไปสู่การเป็นสังคมที่พึงปรารถนา ทั้งของสังคมไทยและสังคมโลก

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม ในการอนุญาตให้นำบทความอันทรงคุณค่านี้จัดพิมพ์และเผยแพร่อีกครั้ง อันจะก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสาธารณะอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
(องค์การมหาชน)
มิถุนายน 2546

สังคมที่พึงปรารถนา

1. ความประทับใจและแรงบันดาลใจ

ผมจำได้ว่า ประมาณปี 2510 กว่าๆ ที่ผมมีโอกาสได้ฟังคำบรรยายว่าด้วย “สังคมที่พึงปรารถนา” เป็นครั้งแรก ซึ่งสร้างความประทับใจให้แก่ผมเป็นอย่างมาก และมีส่วนสร้างแรงบันดาลใจและชักนำให้ผมสนใจเรื่อง “การพัฒนาสังคม” มากขึ้นเป็นลำดับจวบจนปัจจุบัน

ผมเรียนจบปริญญาทางเศรษฐศาสตร์ เมื่อเริ่มทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยก็มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องการเงินและเศรษฐกิจ มาได้ฟังเรื่อง “สังคมที่พึงปรารถนา” จึงเป็นเรื่องใหม่สักหน่อย แม้จะเป็นเรื่องที่ผมมีความสนใจเป็นพื้นฐานอยู่บ้างแล้ว จำได้ว่าผู้บรรยายใช้ภาษาเรียบง่าย ฟังแล้วเข้าใจได้ดี และเกิดความประทับใจ ทั้งในสาระและลีลา กล่าวโดยสรุป ผู้บรรยายเสนอว่า สังคมที่พึงปรารถนานั้น จะต้องประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการคือ

- มีสมรรถภาพ
- มีเสรีภาพ
- มีความชอบธรรม
- มีความเมตตากรุณา

ผู้บรรยายคนเดียวกันนี้ ต่อมาในปี 2516 ได้เขียนข้อความที่มีความยาวประมาณ 2 หน้ากระดาษ แต่เป็นที่กล่าวขวัญถึงและนำไปใช้ต่อในลักษณะต่างๆ อย่างมากมายแม้จนทุกวันนี้ ข้อความ 2 หน้ากระดาษนั้น คือข้อความที่ใช้หัวข้อว่า

“คุณภาพแห่งชีวิต

ปฏิทินแห่งความหวัง

จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน”

ผู้บรรยายเรื่อง “สังคมที่พึงปรารถนา” และผู้เขียนข้อความ 2 หน้ากระดาษที่ผมกล่าวถึงจะเป็นใครมิได้เลย เว้นแต่ ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ หรือ “อาจารย์ป๋วย” ซึ่งเป็นชื่อที่คนมักใช้กัน รวมทั้งผมด้วย

ข้อเขียนซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญถึงและอ้างถึงมากที่สุดอีกชิ้นหนึ่งของอาจารย์ป๋วยคือเรื่อง “ประชากรกรรมโดยสันติวิธี” ซึ่งนำไปสู่การตั้งชื่อหนังสือเล่มหนึ่งที่รวมบทความของอาจารย์ป๋วยว่า “สันติประชากรกรรม” อันเป็นชื่อที่อาจารย์ป๋วยเองเป็นผู้แนะนำให้ใช้

ต่อมา คำว่า “สันติประชากรกรรม” จึงกลายเป็น “สัญลักษณ์” หนึ่งของอาจารย์ป๋วย และเป็น “อุดมการณ์” ที่คนจำนวนมากนำมาเสนอแนะ เรียกร้อง ผลักดัน หรือพยายามปฏิบัติ ซึ่งมีผู้บรรยายความ “สันติประชากรกรรม” ว่า หมายความว่ารวมถึง สันติภาพ ประชาธิปไตย และมนุษยธรรม

อาจารย์ป๋วยยังมี “วลีทอง” ที่โด่งดังมาก ได้แก่

“ความจริง ความงาม และความดี”

ซึ่งเป็นอุดมคติประจำใจหรืออุดมคติในการดำเนินชีวิตของอาจารย์ป๋วย และเพื่อให้สามารถบรรลุถึง “ความจริง ความงาม และความดี” อาจารย์ป๋วยได้ยึดถือ “จตุพละ” หรือ “พละ 4” ของพระพุทธเจ้า เป็น “สูตรประจำใจสำหรับการพัฒนาตนเองและพัฒนาชาติ” ได้แก่

- ปัญญาพละ กำลังปัญญา
- วิริยพละ กำลังความเพียร
- อนวัชชพละ กำลังความสุจริตหรือกำลังความบริสุทธิ์
- สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์หรือการยึดเหนี่ยวน้ำใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี

เมื่อปี 2542 ผมได้ขอสรุป “อุดมคติและปณิธานอาจารย์ป๋วย” ในลักษณะเป็นภาพดังนี้

ซึ่งน่าจะเป็นภาพแสดง “สังคมที่พึงปรารถนา” ในความคิดของอาจารย์ป๋วยด้วย

2. นานาอุดมทัศน์

จากความสนใจและความเกี่ยวข้องของผมในเรื่องการพัฒนาสังคมในรอบประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา ผมได้รับฟังและรับทราบ “นานาอุดมทัศน์” ของสังคมไทยมาพอสมควร นั่นคือ ภาพความใฝ่ฝันที่จะเห็นสังคมไทยอันพึงปรารถนาเป็นอย่งนั้นเป็นอย่งนี้นั่นเอง

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ได้พูดถึง “สังคมที่พึงปรารถนา” ว่าน่าจะเป็นสังคมที่

- คนมีความสุข
- ครอบครัวอบอุ่น
- ชุมชนเข้มแข็ง
- สังคมสันติ
- สิ่งแวดล้อมยั่งยืน

เมื่อปี 2542 หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจแล้ว ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวใน “ปาฐกถาป๋วย อึ๊งภากรณ์” ว่า สังคมที่จะสมประกอบต้องประกอบด้วย “ขั้นทั้ง 5” ของสังคม อันได้แก่

- ศีลธรรม
- ปัญญา
- เศรษฐกิจถูกต้อง
- รัฐถูกต้อง
- สังคมเข้มแข็ง

ผมเองก็ได้เขียนไว้ในหนังสือ “แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ” เมื่อปี 2541 ว่าสภาพสังคมไทยที่พึงปรารถนา ควรประกอบด้วย “5 ระบบใหญ่ที่เข้มแข็ง” ได้แก่

- ระบบการเมืองที่พึงปรารถนา
- ระบบราชการที่มีคุณภาพ
- ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ
- ระบบเศรษฐกิจที่สมดุลย์
- ระบบค่านิยมที่เหมาะสม (รวมถึงจริยธรรม วัฒนธรรม และศาสนา)

ต่อมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549) ได้กำหนด “วิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ” โดยระบุว่า “สังคมไทยที่พึงประสงค์” คือ “สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ” ใน 3 ด้าน คือ

- เป็นสังคมคุณภาพ
- เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
- เป็นสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

3. ทำยากกว่าคิด

การสร้าง หรือการมี

● วิสัยทัศน์	● อุดมทัศน์	● ภาพอนาคต
● จินตนาการ	● อุดมการณ์	● อุดมธรรม
● ปรัชญา	● คุณค่า	● พันธกิจ
● ปณิธาน	● ยุทธศาสตร์	● ยุทธวิธี
● แผนดำเนินการ		

หรืออื่นๆ ในทำนองเดียวกันนี้ เป็นเรื่องที่ดี มีคุณค่า มีประโยชน์

แต่การสร้าง หรือการมี อย่างได้คุณภาพ ให้คุณค่าจริง มีประโยชน์จริงนั้น มิใช่เรื่องง่าย ต้องเรียนรู้ ต้องฝึกฝน กันพอสมควร จึงจะทำได้ดี ยิ่งจะทำให้ดีอย่างต่อเนื่องและดีขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งต้องเรียนรู้ ต้องฝึกฝนมากขึ้นไปอีก

อย่างไรก็ดีการมี “วิสัยทัศน์” “อุดมทัศน์” ฯลฯ รวมถึง “พันธกิจ” “ยุทธศาสตร์” หรือแม้กระทั่ง “แผนดำเนินการ” เหล่านี้ ยังมีสิ่งซึ่งประกันความสำเร็จ หรือการบรรลุผลที่คาดหวัง

การจะได้รับความสำเร็จ หรือบรรลุผล ที่คาดหวัง จะต้องมีการ “กระทำ” ซึ่งมีปัจจัยเกี่ยวข้องอย่างมาก มีความซับซ้อน มีการเคลื่อนไหว หรือ “พลวัต” จำต้องมี “การบริหาร” หรือ “การจัดการ” หรือ “การบริหารจัดการ” เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ

ศาสตร์แห่งการบริหารสังคม

1. การบริหารองค์การ

เมื่อพูดถึง “การบริหาร” (หรือ “การจัดการ” หรือ “การบริหารจัดการ”) โดยทั่วไปเราจะนึกถึงการบริหาร “องค์การ” มากกว่าอย่างอื่น ซึ่ง “องค์การ” ในที่นี้อาจเป็นองค์การในภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือภาคประชาสังคม ก็ได้

“การบริหาร” ก็คือ การดำเนินการกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ โดยทั่วไป “กระบวนการ” ที่สำคัญในการบริหาร มักประกอบด้วย

- การวางแผน
- การจัดระบบ
- การจัดบุคลากร
- การอำนวยความสะดวก
- การกำกับผล

รวมแล้วอาจเรียกว่า “กระบวนการบริหาร” ซึ่งมีลักษณะเป็น “วงจร” คือมีขั้นตอนที่เคลื่อนไหลหมุนเวียนเป็นลำดับและอาจกลับสู่จุดเริ่มต้นใหม่ หรือหมุนเวียนเคลื่อนไหลกลับไปกลับมาก็ได้ ตามความจำเป็นหรือการเรียกร้องของสถานการณ์ หรือตามที่มีผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าสมควร

“กระบวนการบริหาร” นี้ไม่ใช่ “สูตรสำเร็จ” หรือ “คำแนะนำให้ต้องปฏิบัติ” แต่เป็นวิธีหนึ่งในการอธิบาย “ปรากฏการณ์” หรือ “ความเป็นจริงที่มักเกิดขึ้น” เพื่อประโยชน์ในการนำมาเป็น “แนวคิด” หรือ “กรอบความคิด” หรือ “หลักการ” หรือ “แนวปฏิบัติ” และประยุกต์ใช้ให้บังเกิดผลดีตามที่ต้องการ

“ศาสตร์” หรือ “องค์ความรู้” หรือ “องค์ความคิด” หรือ “ข้อเสนอแนะ” เกี่ยวกับ “การบริหารองค์การ” นั้นมีมากมายเหลือคณานับ อยู่ในรูปตำรา หนังสือ บทความ บทพูด เทปเสียง วิดีโอ ซีดีรอม เป็นหลักสูตรสอนในสถานศึกษาโดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยแทบทุกแห่ง เป็นหลักสูตรฝึกอบรม และอื่นๆ อีกมากมาย

หลักการและวิธีการ “บริหารองค์การ” โดยทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการบริหารองค์การเชิงธุรกิจซึ่งหวังกำไร แต่ก็มักจะใช้กันได้กับองค์การภาครัฐ และองค์การภาคประชาสังคมซึ่งไม่หวังกำไรได้ด้วย หรืออย่างน้อยก็ประยุกต์ใช้กันได้

ขณะเดียวกันก็มีการแยกแยะศาสตร์ว่าด้วยการบริหารองค์การนี้ ให้เจาะจงไปที่องค์การภาครัฐกิจ องค์การภาครัฐ และองค์การภาคประชาสังคม เพื่อวิเคราะห์เจาะลึกและค้นหาหลักการ แนวทาง วิธีการ ฯลฯ ที่จะใช้ได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มองค์การประเภทนั้นๆ อีกด้วย

รวมทั้งได้มีการค้นหาและเสนอแนะหลักการหรือวิธีการในการบริหารองค์การซึ่งเป็นที่ยอมรับและนิยมนำไปใช้เพิ่มขึ้นอยู่เป็นระยะๆ ที่แพร่หลายเป็นที่รู้จักมากน้อยมักจะอยู่ในรูปภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากล ตัวอย่างเช่น

- “การบริหารงานโดยยึดเป้าหมาย” หรือ
Management by Objectives (MBO)
โดย Peter Drucker
- หลักคิด “7 S” ในการบริหารและพัฒนาองค์การ
เสนอโดยบริษัทที่ปรึกษา McKinsey ซึ่งประกอบด้วย
 - Strategy (ยุทธศาสตร์)
 - Style (สไตล์ หรือ “ลีลา”)
 - Structure (โครงสร้าง)
 - Systems (ระบบ)
 - Staff (บุคลากร)
 - Skills (ทักษะ)
 - Shared values (คุณค่า ปรัชญา หรืออุดมการณ์ร่วมกัน)

- “การบริหารคุณภาพอย่างบูรณาการ” หรือ
Total Quality Management (TQM)
ซึ่งคิดค้นเริ่มแรกในประเทศญี่ปุ่น
- “องค์กรเรียนรู้” หรือ
Learning Organization
โดย Peter Senge
- “องค์กรซึ่งมีความสับสนคลุกเคล้าความเป็นระเบียบ” หรือ
Chaordic Organization
โดย Dee Hock

หลักการและวิธีการในการบริหารและพัฒนาองค์กรเหล่านี้ สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในองค์กรที่หวังกำไรและไม่หวังกำไร ทั้งในองค์กรภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคประชาสังคม

2. การบริหารชุมชน

การประยุกต์ใช้ “ศาสตร์ว่าด้วยการบริหาร” ในการดำเนินการต่างๆ นั้น มีอยู่มากมาย ตัวอย่างเช่น

- การบริหารการผลิต การตลาด การเงิน บุคลากร ฯลฯ
- การบริหารทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ลุ่มน้ำ แหล่งน้ำ ฯลฯ
- การบริหารเวลา ตนเอง ครอบครัว ชีวิต ฯลฯ
- การบริหารพื้นที่ ชุมชน เทศบาล เขตปกครอง ฯลฯ

ที่ควรแก่การสนใจเป็นพิเศษสำหรับประเทศไทย (รวมทั้งประเทศอื่นๆ ด้วย) น่าจะได้แก่ “การบริหารชุมชน”

ในปัจจุบันเรามักได้ยินคำว่า “การพัฒนาชุมชน” และในช่วงหลังๆ จะมีคำว่า “การเพิ่มพลังชุมชน” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Community Empowerment” และกำลังมีความพยายามโดยหลายๆ ฝ่ายที่จะทำให้เรื่อง “การเพิ่มพลังชุมชน” นี้เป็นวาระสำคัญในการพัฒนาประเทศ

แต่คำว่า “การพัฒนาชุมชน” และ “การเพิ่มพลังชุมชน” ยังมีความหมายแคบกว่าคำว่า “การบริหารชุมชน”

“การบริหารชุมชน” น่าจะหมายถึงว่า

- ชุมชนเป็นผู้วางแผนของชุมชน ซึ่งรวมถึงการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของชุมชน
- ชุมชนเป็นผู้จัดระบบโครงสร้างและกลไกต่างๆ ของชุมชนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการต่างๆ

- ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการและดำเนินการให้ชุมชนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย
- ชุมชนมีระบบติดตามกำกับดูแลผลการดำเนินการเพื่อแก้ไขอุปสรรคปัญหาและหรือค้นหาแนวทางพัฒนาให้ชุมชนดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- การดำเนินการอื่นๆ ตามที่ชุมชนเห็นสมควร

ในประเทศไทยขณะนี้ มีหลายๆ อย่างที่เกี่ยวกับชุมชนซึ่งเป็นเรื่องดีที่ได้แก่

- การพัฒนาชุมชน (Community Development)
- การเพิ่มพลังชุมชน (Community Empowerment)
- การวางแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง
- การจัดตั้งและพัฒนา “องค์กรชุมชน” และ “เครือข่ายองค์กรชุมชน”
- การขับเคลื่อนเรื่องของชุมชน องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนอย่างเป็น “ขบวนการ” (Movement)

การดำเนินการเหล่านี้ดีทั้งสิ้น แต่จะดียิ่งขึ้นและดีอย่างสมบูรณ์ ถ้าได้รวมเอา “การบริหารชุมชน” เข้าเป็นส่วนหนึ่งของ “ขบวนการ” ด้วย

หมายถึง มีการศึกษาเรียนรู้เรื่อง “การบริหารชุมชน” ศึกษากรณีตัวอย่างสร้างองค์ความรู้ สร้างการเรียนรู้ มีระบบและกลไกการจัดการความรู้ การศึกษาวิจัยค้นหารูปแบบและวิธีการที่เป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ ฯลฯ

ที่สำคัญ ต้องจัดระบบกฎหมาย ข้อบังคับ นโยบาย กลไกการบริหารงานของรัฐ ตลอดจนมาตรการส่งเสริมสนับสนุนต่างๆ ให้เอื้อต่อ “การบริหารชุมชน” ที่เป็นของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ประเทศไทย เดินหน้าไปค่อนข้างดีในเรื่อง “การพัฒนาชุมชน” และ “การเพิ่มพลังชุมชน” ถ้าขับเคลื่อนเรื่อง “การบริหารชุมชน” (Community Management) เข้าไปด้วย จะทำให้เราเป็นผู้นำในเรื่องนี้ในระดับนานาชาติได้

3. การบริหารสังคม

คำว่า “ชุมชน” (Community) เป็นคำกลางๆ หมายถึงกลุ่มคนที่มีความโยงใยผูกพันกันและติดต่อสัมพันธ์กันเป็นประจำ ด้วยว่าอยู่พื้นที่บริเวณเดียวกันหรือมีกิจกรรมบนพื้นฐานของความเชื่อ ความสนใจหรือความมุ่งหวังเดียวกัน

“ชุมชน” จึงอาจมีขนาดตั้งแต่เล็กมาก เช่น กลุ่มนักร้อง 10 - 20 คน หรือคนที่รวมกันเป็น 1 กลุ่มบ้าน หรือ 1 หมู่บ้าน ไปจนขนาดใหญ่มากคือ คนทั้งประเทศ หรือทั้งทวีป (เช่น European Community) และแม้กระทั่งทั่วโลก (World Community)

ดังนั้น เมื่อเราใช้ศาสตร์การบริหารประยุกต์เข้ากับชุมชนเป็น “การบริหารชุมชน” ได้ เราก็สามารถพัฒนาหลักการและวิธีการ “การบริหารสังคม” (Society หรือ Societal Management) ได้เช่นกัน ในลักษณะที่เป็น

- การบริหารสังคมทั้งสังคม (Total Society Management)
- การบริหารของสังคม โดยสังคม เพื่อสังคม
ซึ่งจะต่างไปจากสิ่งที่เรียกว่า
- การบริหารประเทศ (National Administration)
- การบริหารราชการแผ่นดิน (Government Administration)
- การบริหารภาครัฐ (Public Sector Management)
- รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration)

“การบริหารสังคม” จึงควรเทียบเคียงกับ “การบริหารองค์การ” และ “การบริหารชุมชน” โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

- การวางแผนของสังคม
- การจัดระบบโครงสร้างและกลไกในสังคม
- การบริหารและพัฒนาประชากร
- การอำนวยความสะดวกและเอื้อกระบวนการในสังคม
- การติดตามกำกับผล (เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง)

ในบทต่อๆ ไป จะได้นำองค์ประกอบเหล่านี้มาประยุกต์เข้ากับ “การบริหารสังคมไทย”

การวางแผนของสังคมไทย

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเทศไทย หรือ สังคมไทย ยังไม่เคยมีการ “วางแผนของสังคมทั้งสังคม” ที่ใกล้เคียงที่สุดคงจะเป็น “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” โดยเฉพาะฉบับที่ 8 และ 9 ซึ่งเป็นการวางแผนที่ประชาชนมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 77 เราควรมี “แผนพัฒนาการเมือง” ด้วยนอกเหนือจาก “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” แต่จนถึงบัดนี้เราก็ยังไม่เห็นหน้าตาของ “แผนพัฒนาการเมือง” ที่ชัดเจน

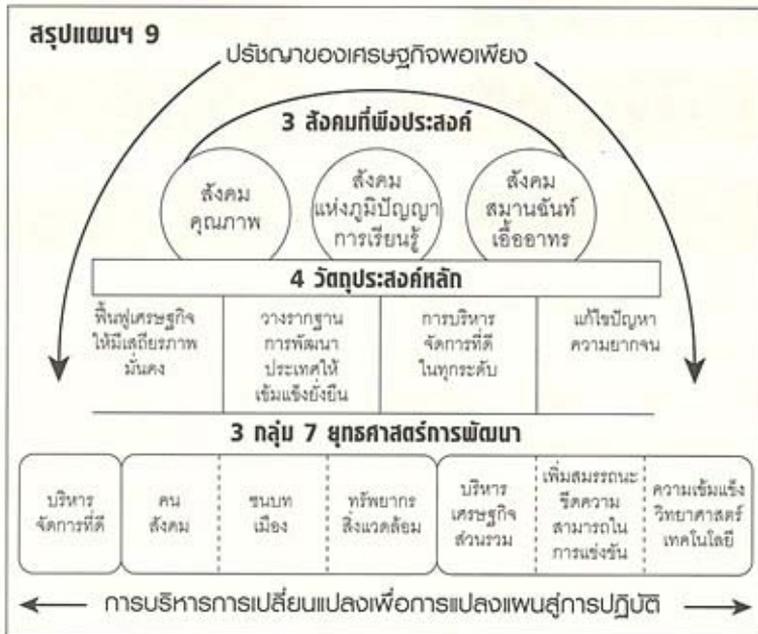
ในแง่ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องนับว่าประเทศไทยก้าวหน้ามากที่สุดเท่าที่เคยมีมา ที่ประชาชนได้ร่วมกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นประวัติศาสตร์ในโลก ในการยกย่องรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งเป็น “การปฏิรูปการเมือง” ไปด้วยในตัว

อีกเรื่องหนึ่งที่ประชาชนชาวไทยได้ร่วมพลังกันอย่างกว้างขวางมากเพื่อกำหนดหลักการและแนวทางใหญ่ๆ ในสังคม คือการยกย่อง “พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ” หรือที่มีชื่อเรียกอีกอย่างว่าเป็น “ธรรมนูญสุขภาพคนไทย”

แต่ทั้งเรื่องรัฐธรรมนูญ และ “ธรรมนูญสุขภาพ” นั้น มีอาจเรียกได้ว่าเป็น “การวางแผน” ของสังคมไทย แม้จะมีการพัฒนาหลักการ เป้าหมาย แนวทาง ฯลฯ ของสังคมอยู่มากในเอกสารทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว

กลับมาดู “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” โดยเฉพาะฉบับที่

ประชาชนมีส่วนร่วมสูง คือฉบับที่ 8 และ 9 ทั้งสองฉบับนี้ เน้นการพัฒนาที่ “คน” เป็นศูนย์กลาง และมุ่งให้ “สังคมไทย” มีความเจริญก้าวหน้าอย่างเหมาะสม แผนฯ 9 ซึ่งอยู่ระหว่างการนำมาปฏิบัติในขณะนี้ มีสาระสำคัญสรุปได้ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

อาจพอกล่าวได้ว่า ทั้งในเชิงสาระและเชิงกระบวนการ แผนฯ 8 และ 9 คงจะใกล้เคียงที่สุดกับการเป็น “แผนของสังคมไทย” อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการ “วางแผนของสังคมไทย” ให้ดียิ่งขึ้น

2. ใครควรมีบทบาทในการวางแผนของสังคม

“แผนของสังคมไทย” ควรเป็นของ “คนในสังคมไทย” และมาจาก “คนในสังคมไทย” จึงควรวางระบบให้ “คนในสังคมไทย” ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างกว้างขวางและทั่วถึงมากยิ่งขึ้นไปอีกเมื่อเทียบกับแผนฯ 8 และ 9 วิธีที่น่าพิจารณาคือ เปิดโอกาสให้มีการระดมความคิดเห็นของ “คนในสังคม” ผ่านกลไก 2 มิติได้แก่

- มิติพื้นที่
- มิติองค์กร

ในมิติพื้นที่ ให้คนในพื้นที่เริ่มตั้งแต่ “เขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ อบต. และเทศบาล เป็นหลัก ได้ร่วมกันระดมความคิดเห็น แล้วประมวล

สังเคราะห์ขึ้นมาเป็นลำดับ ดังนี้

ในมติดังกล่าวจะยากกว่ากันหน่อย เพราะองค์กรในสังคมมีความหลากหลายสลับซับซ้อนมาก แต่ “องค์กรในสังคม” ก็เป็นกลไกสำคัญ จึงต้องให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ได้ระดมความคิดเห็นแล้วประมวลสังเคราะห์ขึ้นมาเป็นอีกมิติหนึ่ง สำหรับมาผสมผสานเข้ากับการระดมความคิดเห็นจากมิติพื้นที่

วิธีหนึ่งที่จะทำได้ คือให้ “องค์กรพื้นฐาน” รวมตัวกันตาม “เครือข่าย” ตามที่เห็นว่าสมควร เพื่อระดมความคิดเห็นเบื้องต้นแล้วสรรหาตัวแทนมาร่วมกันประมวลสังเคราะห์ความคิดเห็นในระดับที่สูงขึ้นจนถึงระดับประเทศ ดังนี้

ประเทศไทยมีประสบการณ์ในการระดมความคิดเห็นของประชาชนตลอดจนประมวลสังเคราะห์ความคิดเห็นตามลำดับจนถึงระดับประเทศมาแล้วที่เห็นชัดเจน คือ ในการยกร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 9 ในการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และในการยกร่าง พรบ. สุขภาพแห่งชาติ

ฉะนั้น ไม่ควรจะเป็นเรื่องยาก ที่จะระดมความคิดเห็นและประมวลสังเคราะห์ความคิดเห็นตามแนวทางที่เสนอแนะ ซึ่งแนวทางที่เสนอแนะนั้น เป็นการเสนอ “ตุ๊กตา” ให้สะดวกในการพิจารณา ผู้พิจารณาอาจคิดต่อแล้วเลือกรูปแบบอย่างไรอย่างหนึ่ง ที่ต่างไปจาก “ตุ๊กตา” ก็ย่อมได้

เพื่อที่จะดำเนินการทั้งหมดนี้ น่าจะมี “คณะทำงานร่วม” ประกอบด้วยตัวแทนของหน่วยงานหรือองค์กรหลักๆ (เป็น “ตุ๊กตา” ให้พิจารณาอีกเช่นกัน) เช่น

- ตัวแทนรัฐสภา
- ตัวแทนคณะรัฐบาล
- ตัวแทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ตัวแทนสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ
- ตัวแทนองค์กรภาคธุรกิจ
- ตัวแทนองค์กรภาคประชาสังคม
- ตัวแทนประชาชนตามมิติพื้นที่
- อื่นๆ

มาร่วมกันกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ขั้นตอน ฯลฯ รวมทั้งเป็นผู้กำกับดูแล เชื้ออำนาจ ประสานงาน ดำเนินงาน ฯลฯ ให้ทุกอย่างเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามที่คาดหวัง

3. สำคัญในแผนของสังคม

ในการกำหนด “แผนของสังคม” ซึ่งเกี่ยวข้องกับ “คนทั้งสังคม” นั้น ควรพิจารณาสาระที่สำคัญที่สุดเพียง 2 ประเด็นหลัก คือ

- 1) อุดมการณ์หลักของสังคม
- 2) เป้าหมายหลักของสังคม

ไม่จำเป็นต้องพิจารณาไกลไปถึงระดับ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แผนดำเนินการ ฯลฯ เมื่อสังคมกำหนด “อุดมการณ์หลัก” และ “เป้าหมายหลัก” ได้แล้ว ถือเป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาล หน่วยงาน องค์กร ฯลฯ ที่จะกำหนด

พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี แผนดำเนินการ ฯลฯ เพื่อร่วมกันทำให้สังคมบรรลุเป้าหมายหลักและอุดมการณ์หลักดังกล่าวนั้น “อุดมการณ์หลัก” ของสังคม จะเป็นนามธรรมเทียบเคียงได้กับในแผนฯ 9 ที่กำหนดให้

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

เป็นปรัชญานำทาง และมุ่งหวังให้สังคมไทยเป็น

“สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้านคือ

- เป็นสังคมคุณภาพ
- เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
- เป็นสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

ส่วน “เป้าหมายหลักของสังคม” ควรเป็นรูปธรรม เช่นที่แผนฯ 9 กำหนดเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมไว้ดังนี้

- ลดสัดส่วนคนยากจนให้เหลือไม่เกินร้อยละ 10
- คนไทยอายุ 15 ปี มีการศึกษาโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 9 ปี
- แรงงานไทยที่มีการศึกษาดั้งแต่มัธยมศึกษาขึ้นไปมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
- เศรษฐกิจขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 5-6 ต่อปี
- มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นปีละไม่ต่ำกว่า 300,000 คน
- อัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 3.5 ต่อปี
- การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

ซึ่งจะเห็นว่าการกำหนดเป้าหมายเชิงรูปธรรมในแผนฯ 9 ค่อนข้างกระตือรือร้นไปในทางเศรษฐกิจมากกว่าทางสังคม และยังไม่ได้พุ่งเป้าไปที่ “คน” ซึ่งเป็น “ศูนย์กลางของการพัฒนา” และควรจะเป็น “เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา”

ดังนั้น ในที่นี้จึงขอเสนอ “ตุ๊กตา” ของเป้าหมายเชิงรูปธรรมที่เน้น “คนและสังคม” เพื่อให้เป็นทางเลือกในการพิจารณา โดยนำแนวคิดเรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์” มาใช้

เหตุผลคือ (1) “ความมั่นคงของมนุษย์” น่าจะเป็น “เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา” ที่มีความผสมกลมกลืนของมิติต่างๆ ในชีวิตมนุษย์ (2) มีความเป็น “ทางสายกลาง” พอสมควรระหว่างการเน้น “เศรษฐกิจ” กับการเน้นอุดมคติ เช่น “ความสุข” ซึ่งวัดยาก และประการสุดท้าย (3) น่าจะสอดคล้องกับ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ดี “ตุ๊กตา” เป้าหมายหลักของสังคมที่ใช้แนวคิด “ความมั่นคงของมนุษย์” อาจมีสาระทำนองนี้

1) ความมั่นคงทางสุขภาพ เช่น

- อัตราการตายของทารกแรกเกิด ไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน
- อัตราการเสียชีวิตจากโรคที่ป้องกันได้ ไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน
- ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของประชาชน ไม่เกินร้อยละ.....ของรายได้ประชาชาติ
- จำนวนคนที่เป็นโรคร้ายแรง มีอัตราไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน

2) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น

- จำนวนเด็กที่มีอาหารรับประทานไม่ครบมื้อ ไม่เกินร้อยละ.....ของจำนวนเด็กทั้งสิ้น
- อัตราการมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ไม่ต่ำกว่าร้อยละ.....ของจำนวนประชากร
- จำนวน “คนจน” ไม่เกินกว่าร้อยละ.....ของจำนวนประชากร
- อัตราการมีงานทำ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ.....ของจำนวนประชากรวัยแรงงาน

3) ความมั่นคงทางสังคม เช่น

- จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมขึ้นไป ไม่น้อยกว่าร้อยละ.....ของจำนวนประชากร
- การทำลายชีวิตตนเอง มีจำนวนไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน
- จำนวนอาชญากรรมร้ายแรง มีอัตราไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน
- กรณี “ความขัดแย้งสาธารณะ” มีจำนวนไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน

4) ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง เช่น

- ประชาชนที่เห็นว่า สังคมไม่มีภัยคุกคามจากการทำร้ายหรือการรุกรานของกองกำลังทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ.....
- ประชาชนที่เห็นว่าประเทศมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างน่าพอใจ มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ.....

- ประชาชนในท้องถิ่นที่เห็นว่าชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการปกครองและจัดการท้องถิ่นของตน มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ.....
- กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน มีจำนวนไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน

5) ความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น

- พื้นที่ป่าบก มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ.....ของพื้นที่ประเทศ
- พื้นที่ป่าชายเลน มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ.....ของพื้นที่ประเทศ
- ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมเป็นพิษหรือมลภาวะ มีจำนวนไม่เกิน.....ต่อประชากร 1 ล้านคน
- การเสียชีวิตจากภัยธรรมชาติ มีจำนวนไม่เกิน....ต่อประชากร 1 ล้านคน

การมี “ตุ๊กตา” ดังกล่าวข้างต้น สามารถใช้เป็นเครื่องช่วยกระตุ้นความคิด โดยผู้พิจารณาทุกระดับ ทุกกลุ่ม ไม่จำเป็นต้องเห็นคล้อยตามและอาจคิดเสนอเป้าหมายเชิงรูปธรรมเป็นอย่างอื่นก็ได้ หรือจะดัดแปลงตามความเห็นสมควรจาก “ตุ๊กตา” ที่ยกวางเบื้องต้นมาก็ได้

ส่วนการมีหลักการให้ตัวแทนของ “คนในสังคม” ในกลุ่มและระดับต่างๆ ระดมความคิดเห็นและประมวลสังเคราะห์ความคิดเห็นเฉพาะใน 2 ประเด็นหลัก คือ

- อุดมการณ์หลักของสังคม (นามธรรม)
- เป้าหมายหลักของสังคม (รูปธรรม)

จะช่วยให้การระดมความคิดเห็นและประมวลสังเคราะห์ความคิดเห็นเป็นไปได้อย่างไม่ยากลำบากหรือใช้เวลาและค่าใช้จ่ายมากเกินไป แม้จะดำเนินการอย่างกว้างขวางทั่วทั้งสังคม ทั้งใน “มิติพื้นที่” และ “มิติองค์กร” ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ในการระดมความคิดเห็นหรือประมวลสังเคราะห์ความคิดเห็นของแต่ละเวที หากผู้มาประชุมต้องการใช้โอกาสนั้นระดมความคิดเห็นตนเอง ในเรื่องที่กลุ่มหรือองค์กรหรือเครือข่ายของตนจะไปดำเนินการ ก็ย่อมทำได้และจะเป็นประโยชน์

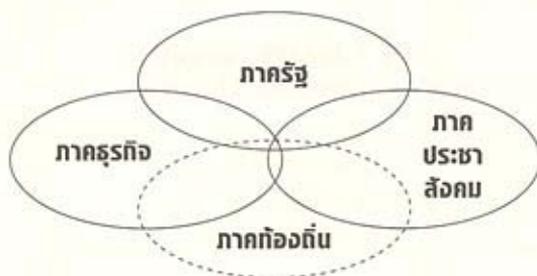
ทั้งนี้ ควรปล่อยให้เป็นการคิดริเริ่ม ความสนใจ ความต้องการ ความสมัครใจโดยอิสระของผู้เกี่ยวข้องในแต่ละเวทีจะดีที่สุด ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน

การจัดระบบโครงสร้างและกลไกในสังคม

1. โครงสร้างที่สมดุลย์

เราอาจจะพิจารณาโครงสร้างและกลไกหลักๆ ในสังคม โดยอาศัยกรอบความคิดดังภาพนี้

นั่นคือ แบ่งโครงสร้างและกลไกหลักๆ ในสังคมออกเป็น

- ภาครัฐ
- ภาคธุรกิจ
- ภาคประชาสังคม
- ภาคท้องถิ่น

ซึ่ง “ภาคท้องถิ่น” นั้น อันที่จริงมี “ภาครัฐ” “ภาคธุรกิจ” และ “ภาคประชาสังคม” ทับซ้อนผสมอยู่ด้วย แต่ที่ระบุก็เพื่อให้เห็นความเป็นตัวตน

ซึ่งมีความสำคัญเป็นพิเศษ พร้อมทั้งเป็นประเด็นหลักให้พิจารณาด้วย

ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ โดยทั่วไป สังคมที่ยังอ่อนแอ มักเนื่องมาจาก “ภาคประชาสังคม” และ “ภาคท้องถิ่น” ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร ในขณะที่ “ภาครัฐ” และ “ภาคธุรกิจ” มักเข้มแข็งกว่า

ข้อสรุปเบื้องต้น คือ สังคมควรหาทางทำให้ “ภาคประชาสังคม” และ “ภาคท้องถิ่น” มีความเข้มแข็งมากขึ้น จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างทั้ง 4 ภาคของสังคม พร้อมทั้งเพิ่มความเข้มแข็งมั่นคงของสังคมโดยรวมไปด้วยในตัว

เมื่อทั้ง ภาคภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ล้วนมีความเข้มแข็งมั่นคง พร้อมทั้งมีความสมดุลร่วมกัน ก็จะเป็นโครงสร้างและกลไกหลักเพื่อ “การบริหารสังคม” ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

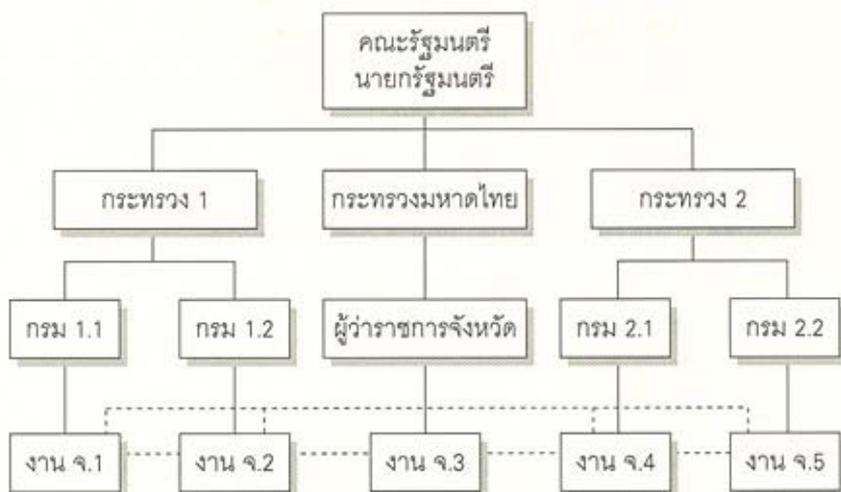
2. โครงสร้างและกลไกภาครัฐ

โครงสร้างและกลไกภาครัฐมีความสำคัญมากใน “การบริหารสังคม” จึงควรดูว่ามีประเด็นใดที่ควรได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ ซึ่งในความเห็นของผม น่าจะพิจารณาการจัดน้ำหนักระหว่าง

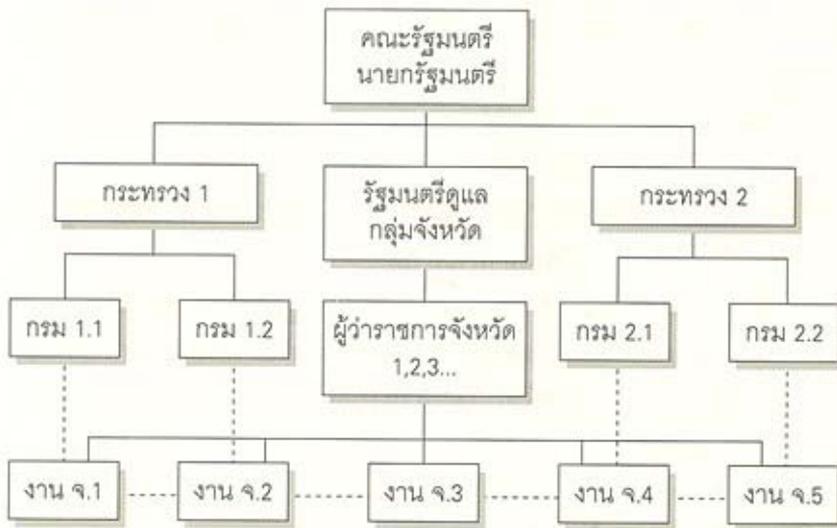
- โครงสร้างและกลไกการบริหารเชิง “หน้าที่” กับ
- โครงสร้างและกลไกการบริหารเชิง “พื้นที่”

โดยผมเห็นว่า ควรให้น้ำหนักกับ “การบริหารเชิงพื้นที่” มากขึ้น เช่น อาจปรับโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

ภาพที่ 1 โครงสร้างปัจจุบัน
เน้นการบริหารเชิงหน้าที่เป็นหลัก

**ภาพที่ 2 โครงสร้างที่อาจพิจารณาปรับใหม่
เน้นการบริหารเชิงพื้นที่ให้มากพอ**

ตามข้อเสนอในรูปแบบ “ตุ๊กตา” เพื่อช่วยการพิจารณานี้ จะมี “รัฐมนตรีดูแลกลุ่มจังหวัด” เช่น 6 - 12 คน ปัจจุบันมีรองนายกรัฐมนตรีดูแลกลุ่มจังหวัด 6 คน คนหนึ่งดูแล 2 กลุ่มจังหวัด หรือ 2 เขต แต่รองนายกรัฐมนตรีมีหน้าที่สำคัญคือ ดูแลงานตามหน้าที่ (เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม) ด้วย ฉะนั้น การจะดูแลกลุ่มจังหวัดในเชิงพื้นที่ จึงยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่

วิธีที่เสนอคือให้มี “รัฐมนตรีดูแลกลุ่มจังหวัด” ถือเป็นหน้าที่หลักอย่างเดียวจะทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ และมีความรับผิดชอบต่อผลงานได้อย่างชัดเจน สมมุติว่า ให้มีรัฐมนตรีดูแลกลุ่มจังหวัดอย่างเต็มที่ 12 คน แบ่งกันดูแลคนละ 1 กลุ่มจังหวัด หรือ 1 เขต เราก็สามารถโอนบรรดารัฐมนตรีที่ดูแลกระทรวงเกินกว่า 1 คน ต่อกระทรวง ไปเป็นรัฐมนตรีดูแลกลุ่มจังหวัดได้ จะได้ผลดี 2 ต่อ คือ เพิ่มความสำคัญของการบริหารเชิงพื้นที่ พร้อมกับ ลดความสำคัญของการบริหารเชิงหน้าที่ไปด้วย

เพราะตามหลักการปฏิรูประบบราชการ ที่มุ่งให้กระทรวงมีขนาดเล็กลง มีบทบาทเน้นด้านนโยบายมากกว่าปฏิบัติ เน้นการส่งเสริมสนับสนุนมากกว่าการควบคุม กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ฯลฯ นั้น การมีรัฐมนตรีดูแลกระทรวงเพียง 1 คน ต่อกระทรวงหรืออย่างมาก 2 คน ก็น่าจะเพียงพอแล้ว

อาจมีคำถามว่า การมี “รัฐมนตรีดูแลกลุ่มจังหวัด” จะมีขัดแย้งกับหลักการหรือนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นหรือ ?

คำตอบคือ ไม่จำเป็นต้องขัดแย้ง ถ้าให้ “รัฐมนตรีดูแลกลุ่มจังหวัด”

มีหน้าที่ในทางส่งเสริมสนับสนุนและเอื้ออำนวยโดยเฉพาะในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์เป็นสำคัญ และให้มีเจ้าหน้าที่สังกัดรัฐมนตรีเพียงจำนวนน้อย ๆ ไม่ต้องมีหน่วยงานระดับกรม เพราะแต่ละจังหวัดที่อยู่ในความดูแลมีฐานะเทียบเท่ากรมอยู่แล้ว

หลักการสำคัญอีก 2 ข้อ ที่ต้องตามมาภายใต้โครงสร้างที่เสนอ คือ

- 1) “จังหวัด” ควรเป็น “หน่วยบูรณาการ” คล้ายๆ กับ “จังหวัดบูรณาการ” หรือ “จังหวัดซีอีโอ” ที่กำลังมีการนำร่องอยู่ 5 จังหวัด ภายใต้รัฐบาลปัจจุบัน ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- 2) ควรเร่งดำเนินการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 78 ที่กำหนดให้ “.....พัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น”

3. โครงสร้างและกลไกอื่นๆ

นอกจากโครงสร้างและกลไกภาครัฐแล้ว โครงสร้างและกลไกภาคอื่นๆ ได้แก่ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ล้วนมีความสำคัญ และควรมีมาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้ทุกโครงสร้างและกลไกถึงพร้อมด้วย

- 1) คุณธรรม หรือ ธรรมภิบาล
- 2) คุณภาพ และ
- 3) ประสิทธิภาพ

สำหรับโครงสร้างและกลไกภาคธุรกิจ ควรเน้นข้อ 1) เป็นพิเศษ แต่ก็ต้องรวมข้อ 2) และ 3) ด้วย

ในกรณีโครงสร้างและกลไกภาคประชาสังคม ควรปรับปรุงกฎหมาย นโยบาย และข้อบังคับ เพื่อสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้โครงสร้างและกลไกภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมๆ กับมีคุณภาพและคุณธรรมหรือธรรมภิบาล ตีขึ้นด้วย

ส่วนโครงสร้างและกลไกภาคท้องถิ่นขณะนี้เพิ่งจะเริ่มพัฒนาอันเนื่องมาจากกฎหมายและนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

ที่ควรเร่งทำต่อไปคือ ปรับปรุงกฎหมาย นโยบาย ข้อบังคับ ตลอดจนวิธีปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐ ให้เอื้อต่อการกระจายอำนาจที่แท้จริงและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้นำไปสู่การบรรลุสภาพที่พึงปรารถนา 3 ประการ คือ คุณธรรม (ธรรมภิบาล) คุณภาพ และประสิทธิภาพ ได้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะสำคัญที่ควรเน้นสำหรับโครงสร้างและกลไกภาคท้องถิ่น คือ ความผสมผสานกลมกลืนเป็นเอกภาพ ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของท้องถิ่น ได้แก่

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ชุมชนท้องถิ่น
- องค์กรชุมชนของท้องถิ่น
- ธุรกิจท้องถิ่น
- สถาบันท้องถิ่น
- ประชาสังคมท้องถิ่น
- ประชาชนของท้องถิ่น

โดยให้ท้องถิ่นมีทั้ง “ขอบเขตอำนาจ” และ “พลังความสามารถ” ในการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นอย่างเป็นอิสระ อย่างเพียงพอ และอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ โดยหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกท้องถิ่น ควรเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนหรือเอื้ออำนวยเป็นสำคัญ ไม่มาเป็นผู้สั่งการ ควบคุม หรือชี้นำ และในกรณีที่มีหน่วยงานภายนอกท้องถิ่นหลายหน่วยงานมาเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน หรือเอื้ออำนวย หน่วยงานเหล่านั้นก็ควรประสานงาน ประสานกำลังคน ตลอดจนประสานงบประมาณ ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อีกด้วย

นอกจากนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก หรือระดับพื้นฐาน เช่น อบต. และเทศบาล ก็ควรมีการประสานโยงใยกันเป็นระบบหรือเครือข่าย การบริหารท้องถิ่นที่ใหญ่ขึ้น เช่น ระดับจังหวัด ซึ่งอาจให้อยู่ภายใต้การประสานของ อบจ. หรือ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 78 เป็นต้น

การบริหารและการพัฒนาประชากร

1. คนเป็นทั้งตัวตั้งและปัจจัย

“คน” เป็นเจ้าของสังคม ดังนั้น “คน” จึงเป็น “ตัวตั้ง” ในการบริหารสังคม นั่นคือ เป็นผู้กำหนดอุดมการณ์ หลักการ เป้าหมาย และวิธีการในการบริหารสังคม และเป็นผู้คาดหวัง “ผลลัพธ์” จากการบริหารสังคม แต่ขณะเดียวกัน “คน” ก็คือ “ปัจจัย” สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินการต่างๆ ของสังคม เพื่อให้บรรลุผลตามที่คาดหวัง

ใน “กระบวนการบริหารสังคม” ที่เกี่ยวข้องกับ “คน” จึงต้องคำนึงถึงความเป็น “ทวิลักษณ์” คือเป็นสองอย่างในสิ่งเดียวกันนี้ไว้เสมอ

ในฐานะ “ตัวตั้ง” “คน” ต้องมาคิดร่วมกัน หาความตกลงร่วมกันตามมิติพื้นที่และมิติองค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งอุดมการณ์ หลักการ เป้าหมาย วิธีการ ฯลฯ ที่จะนำไปใช้ ทั้งในภาพใหญ่ของสังคมโดยรวมและในภาพย่อยของแต่ละพื้นที่และแต่ละองค์กร

ส่วนในฐานะ “ปัจจัย” ก็ต้องพิจารณาว่า “คน” ควรมี

- จำนวน
- โครงสร้างอายุ
- การกระจายตัว
- อัตราการเพิ่ม

- คุณภาพ
- การพัฒนาระยะใกล้
- การพัฒนาระยะไกล
- ฯลฯ

อย่างไรบ้าง จึงจะมีส่วนช่วยให้ “การบริหารสังคม” ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้เป็นอย่างดีที่สุด

ประเด็นเรื่อง “จำนวน” ของประชากรที่เหมาะสม คงจะมีความซับซ้อนละเอียดอ่อน และนำไปสู่การโต้เถียงได้มาก แต่ก็ยังเป็นประเด็นสำคัญทีเดียว เพราะจำนวนประชากรที่มาก ทำให้เป็นแรงกดดันด้านทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งสร้างปัญหาด้านคุณภาพของประชากรเอง มากกว่าถ้าประชากรมีจำนวนน้อย

แต่การจงใจทำให้ประชากรมีจำนวนน้อย จะเกิดประเด็นด้านกำลังแรงงาน และผลต่อเนื่องถึงกำลังการผลิตของระบบเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงของชาติ ด้านสัดส่วนประชากรวัยแรงงานกับพันวัยแรงงาน และด้านการปรับตัวของสังคมไทยจึงต้องเลือกระหว่างทาง 3 แพร่งหลักๆ ได้แก่

- ปล่อยให้ประชากรเพิ่มจำนวนต่อไป
- มุ่งให้ประชากรมีจำนวนคงที่ (ไม่เพิ่มไม่ลด)
- จงใจทำให้ประชากรมีจำนวนลดลงอย่างเหมาะสม

เพื่อจะตอบประเด็นสำคัญนี้ด้วยความมั่นใจ คงจะต้องมีการศึกษาวิจัย และระดมความคิดเห็นร่วมกันให้มากพอ ที่แน่ๆ คือ ไม่ควรปล่อยให้

- สถานการณ์น้ำสังคม แต่
- สังคมควรหาทางนำสถานการณ์

2. ระบบการพัฒนาประชากร

ไม่ว่า “จำนวน” ประชากรจะเป็นอย่างไร สังคมควรต้องเน้น “คุณภาพ” ของประชากรอยู่เสมอ

นั่น ก็คือ “ระบบการพัฒนาประชากร” นั่นเอง ซึ่งมีความหมายกว้างกว่า และมากกว่าคำว่า “ระบบการศึกษา”

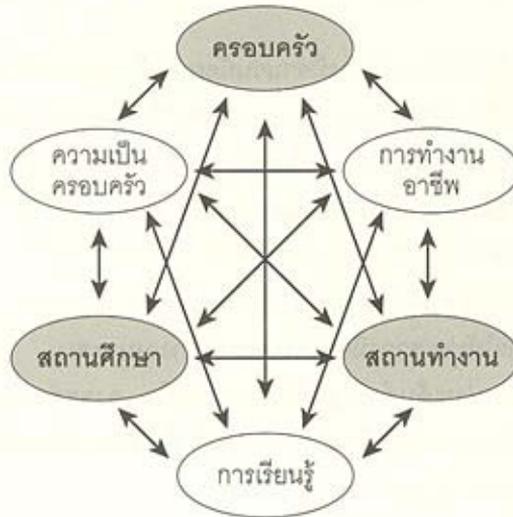
“ระบบการพัฒนาประชากร” น่าจะรวมถึง

- การเตรียมตัวของหญิงและชายก่อนคิดมีครอบครัวด้วยกัน
- การเตรียมตัวของผู้ที่จะเป็นมารดาและบิดาก่อนบุตรถือกำเนิด
- การเลี้ยงดูบุตรในทุกช่วงของวัย
- การพัฒนาครอบครัวและชุมชนให้เป็นกลไกพัฒนาคน

- การพัฒนาระบบการศึกษา
- การพัฒนาระบบการฝึกอบรม
- การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ฯลฯ

ทั้งหมดนี้ คงเท่ากับและมากกว่า “การปฏิรูปการศึกษา” ที่สังคมไทย กำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องดีควรดำเนินการต่อไป และควรพยายามทำให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

แต่ก็ยังมีประเด็นน่าพิจารณาอีกประเด็นหนึ่ง ว่าด้วยบทบาทของและปฏิสัมพันธ์ ระหว่าง “ครอบครัว” “สถานศึกษา” และ “สถานทำงาน” ดังอาจแสดงด้วยภาพดังนี้

ในสังคมทุกวันนี้ “ครอบครัว” “สถานศึกษา” และ “สถานทำงาน” มักแยกจากกัน ทำให้ “ความเป็นครอบครัว” “การเรียนรู้” และ “การทำงานอาชีพ” แยกจากกันไปด้วย ควรหรือไม่ที่จะทำให้องค์ประกอบทั้ง 6 ตามภาพข้างบนนี้ อยู่ด้วยกันมากยิ่งขึ้น นั่นคือ

- ทำให้ใน “ครอบครัว” มี “การเรียนรู้” และ “การทำงานอาชีพ” มากขึ้น
- ทำให้ใน “สถานศึกษา” มี “การทำงานอาชีพ” และ “ความเป็นครอบครัว” มากขึ้น และ
- ทำให้ใน “สถานทำงาน” มี “ความเป็นครอบครัว” และ “การเรียนรู้” มากขึ้น

การจัดบทบาทและปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่าง “ครอบครัว” “สถานศึกษา” และ “สถานทำงาน” น่าจะช่วยให้ “การพัฒนาประชากร” บรรลุผลดี

ยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้น ก็น่าจะทำให้ “คน” และ “ครอบครัว” มีความสุข ความสามารถ และบรรลุผลที่ต้องการได้ดีขึ้นด้วย

แนวโน้มในโลก คือ ประเทศต่างๆ จะแข่งขันกันมากทางเศรษฐกิจและการค้า ทำให้ประเทศอย่างประเทศไทยเรา ต้องนำเอายุทธศาสตร์ “เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน” มาเป็นส่วนหนึ่งของ “วาระแห่งชาติ” เช่นที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

ได้มีนักวิชาการระดับโลกมาแนะนำให้ประเทศไทยเพิ่มความพยายามในการผลิตวิศวกร นักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นักวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ให้มาก เร็ว กว้างขวาง และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติและนำประเทศสู่การเป็น “ประเทศพัฒนาแล้ว” ได้เร็วยิ่งขึ้น

คำแนะนำเช่นนี้ ควรได้รับความสนใจและได้รับการพิจารณาโดยสังคมไทยแน่นอน

อย่างไรก็ดี ต้องไม่ลืมพิจารณาเรื่องนี้ภายใต้บริบทของประเทศไทย และภายใต้กรอบ “การบริหารสังคม” ที่ค้ำึงถึง “อุดมการณ์” และ “เป้าหมาย” ของสังคมไทย ตามที่จะได้มีการหาข้อสรุปหรือ “ข้อตกลง” ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในสังคมของเรา

ตัวอย่างเช่น หากเรายังใช้ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญา นำทาง และหรือ เรานั้น “ความมั่นคงของมนุษย์” เป็นเป้าหมายหลักของสังคม เราอาจไม่จำเป็นต้องมี “การเติบโตทางเศรษฐกิจ” สูงนัก

นั่นคือ เรามุ่งสร้าง ความสุข ความสันติ ความมั่นคง ความพอเพียง ความพอประมาณ ความสมดุลย์ มากกว่า การเน้นความร่ำรวย ความมั่งคั่ง การเติบโตสูง ฯลฯ ซึ่งอาจไม่นำไปสู่ความสันติสุขและความมั่นคงเท่าใดนัก

แต่ก็ไม่จำเป็นต้องหมายความว่า เราจะไม่มุ่งสร้าง วิศวกร นักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ รวมทั้งและโดยเฉพาะสาขาชีวภาพ

เรายังคงทำเช่นนั้นได้ และน่าจะต้องพยายามทำด้วย เพียงแต่เราควรมีความชัดเจนในแนวทางการใช้ประโยชน์จากบุคลากรเหล่านั้นให้สอดคล้องกับ “อุดมการณ์” และ “เป้าหมาย” ในการบริหารสังคมไทยให้ได้เป็นอย่างดีที่สุด

การอำนวยความสะดวกและเอื้อกระบวนการในสังคม

1. ภาวะผู้นำในสังคม

สังคมมีขนาดใหญ่ ซับซ้อน หลากหลาย และอยู่ย่ำ

“การบริหารสังคม” ให้เคลื่อนไปในทางที่จะบรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุด จำต้องอาศัยการมี “ผู้นำ” หรือ “ภาวะผู้นำ” ที่กระจายตัวอย่างกว้างขวางอยู่ในส่วนต่างๆ ของสังคมให้ครบทั้งใน

- ภาครัฐ
- ภาคธุรกิจ
- ภาคประชาสังคม
- ภาคท้องถิ่น

“ผู้นำ” คือผู้ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มคนหรือชุมชนในลักษณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

“ผู้นำ” อาจมีลักษณะแบบใดแบบหนึ่ง ดังนี้

- แบบเผด็จการ
- แบบอุปถัมภ์
- แบบหารื้อ
- แบบมีส่วนร่วม

เพื่อประโยชน์ใน “การบริหารสังคม” ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนหลากหลายจำนวนมาก เราจำเป็นต้องการ “ผู้นำแบบมีส่วนร่วม” มากกว่าแบบอื่น ดังมีคำกล่าวที่ “ผู้นำที่ยอดเยี่ยมนั้น เมื่อภารกิจของเขาประสบความสำเร็จ ผู้อยู่ในกลุ่มจะพูดว่า : เราทำกันเอง”

ในสังคมไทย มี “ผู้นำโดยธรรมชาติ” และ “ผู้นำที่ได้รับการฝึกฝน” อยู่จำนวนมิใช่น้อย แต่น่าจะยังไม่พอ ยังสมควรต้องเร่งพัฒนา “ผู้นำ” และ “ภาวะผู้นำ” ให้

- มีจำนวนมากขึ้น
- มีคุณภาพดีขึ้น
- กระจายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น
- เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายมากขึ้น
- สร้างผู้นำรุ่นใหม่เพื่ออนาคตมากขึ้น

ควรมี “โครงการ” หรือ “หลักสูตร” พัฒนาผู้นำที่หลากหลาย กระจายอยู่ทั่วไปในสังคม ทั้งในภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น

ซึ่ง “ผู้นำที่พึงปรารถนา” นั้น นอกจากต้องมี “ภาวะผู้นำ” เป็นพิเศษแล้ว ก็น่าจะต้องมีคุณภาพพื้นฐาน 3 ประการด้วย คือ

- 1) คุณธรรม ทั้งในตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อส่วนรวม
- 2) ความสามารถ ทั้งในด้านทักษะเฉพาะตัว ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการบริหาร
- 3) สุขภาวะ ทั้งทางกาย สมอง และใจ

2. การมีส่วนร่วมของคนในสังคม

สังคมจะพัฒนาไปได้อย่างไร “บูรณาการ” และอย่าง “สมบูรณ์” จำต้องให้คนในสังคมมีบทบาทร่วมกันในการพัฒนานั้น โดยเฉพาะ ควรมีบทบาท

- ร่วมคิด
- ร่วมดำเนินการ
- ร่วมรับประโยชน์
- ร่วมติดตามกำกับผล
- ร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาต่อเนื่อง

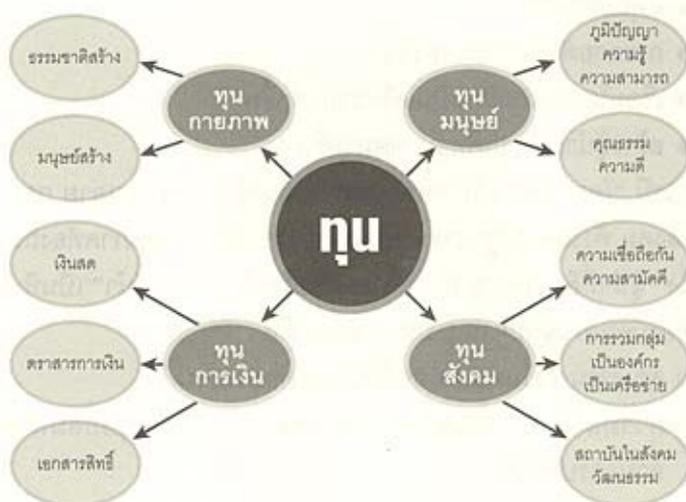
คงมิใช่ทุกเรื่อง ทุกเวลา แต่ตามควรแก่กรณี

การมีบทบาทร่วมกัน สามารถทำให้เกิดพลัง เกิดการบูรณาการ เกิดความงาม เกิดความสุข เกิดปัญญา และนำไปสู่ความสำเร็จที่น่าพึงพอใจร่วมกัน

ความสามารถในการรวมตัวของหมู่ชนอย่างมีพลัง เป็น “ทุนทางสังคม” ซึ่งมีคุณค่ามาก ทั้งในทางจิตใจ ทางสังคม ทางการเมืองการปกครอง และทางเศรษฐกิจ

ได้มีบทวิจัยแสดงให้เห็นแล้วว่า “ทุนทางสังคม” ทำให้เศรษฐกิจดี สังคมดี และการเมืองดี

“ทุนทางสังคม” หรือ “ทุนสังคม” เป็น “ทุน” ที่สำคัญประเภทหนึ่ง นอกเหนือไปจาก “ทุนกายภาพ” “ทุนการเงิน” และ “ทุนมนุษย์” ซึ่งอาจแสดงการจำแนก “ทุน” ด้วยภาพนี้

ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในลักษณะที่เป็นการรวมตัวกัน และมีบทบาทร่วมกัน ให้เกิด “ทุนทางสังคม” ที่มากขึ้นและดีขึ้นด้วย

“การมีส่วนร่วมของคนในสังคม” ยังอาจเป็นได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะทั่วไป และ ลักษณะเฉพาะกรณี

ใน ลักษณะทั่วไป ควรส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมใน “การบริหารสังคม” ตั้งแต่ในขั้น “วางแผนของสังคม” ดังที่ได้เสนอแนะในบทที่ว่าด้วย “การวางแผนของสังคม” ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ทั้งในสายพื้นที่และสายองค์กร มีส่วนร่วมในการวางแผนของสังคม

นอกจากมีส่วนร่วมในการวางแผนของสังคมแล้ว ประชาชนทั้งที่จัดสายตามพื้นที่และจัดสายตามองค์กร ควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่สังคมร่วมกันกำหนด

และควรมีส่วนร่วมในการสะท้อนหรือเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่กระทบต่อการบรรลุเป้าหมายของสังคม รวมถึงการดำเนินการตาม

“แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ” ที่กำหนดไว้เป็นหมวด 5 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้น

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในสังคมในนัยต่างๆ จึงควรมีกฎไกและหรืองบประมาณ ให้ “ประชาคม” ทั้งในสาย “พื้นที่” และสาย “องค์กร” ได้มีการระดมความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะผ่านช่องทางต่างๆ เช่น

- ทางสื่อมวลชน
- เสนอต่อรัฐบาล
- เสนอต่อหรือผ่านสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- เสนอต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเฉพาะเรื่อง

สำหรับการมีส่วนร่วมในลักษณะเฉพาะกรณี นั้น ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวกับกรณีใดกรณีหนึ่ง ซึ่งกระทบหรืออาจกระทบต่อประชาชนจำนวนหนึ่ง เช่น

- กรณีโครงการสาธารณะ (เขื่อน โรงไฟฟ้า ท่อก๊าซ ฯลฯ)
- กรณีโครงการของรัฐกิจ (เหมืองแร่ โรงงาน การกำจัดน้ำเสีย ฯลฯ)
- กรณีโครงการท้องถิ่น (การกำจัดขยะ การทำเหมืองฝาย ฯลฯ)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีเช่นนี้ มีความสำคัญในสังคมและน่าจะถือเป็นส่วนหนึ่งของ “การบริหารสังคม” ที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่ความราบรื่น สมานฉันท์ และความสมประโยชน์ร่วมกันของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม อันจะเป็นผลดีต่อสังคม ทั้งในด้านจิตใจ สังคม การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ

ดังนั้น น่าจะมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกฎหมายลูกของรัฐธรรมนูญ เพื่อกำหนดหลักการ แนวทาง กลไก วิธีการ ฯลฯ ที่ชัดเจนและเจาะจงในเรื่องดังกล่าว เพื่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปปฏิบัติ ให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะสม

3. การสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

ในการ “บริหารสังคม” และการ “เพิ่มพลังสังคม” เพื่อให้นำไปสู่การบรรลุผลที่พึงปรารถนานั้น ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยได้มากคือ ความสมานฉันท์ในสังคม

สังคมไทยมีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องความสมานฉันท์และเอื้ออาทรอยู่แล้วดังปรากฏอยู่ในคำพูด เช่น

- น้ำใจคนไทย
- ยิ้มสยาม
- ประเพณีไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ
- ฯลฯ

ในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542 ณ สีหบัญชรแห่งพระที่นั่งอนันตสมาคม เนื่องในพระราชวโรกาสทรงพระชนมายุ 6 รอบ มีความตอนหนึ่งว่า

“.....ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่ทุกคนทุกฝ่ายแสดงให้เห็น ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงคุณธรรมข้อหนึ่ง ที่อุปลักษณ์และผูกพันคนไทยให้รวมกัน เป็นเอกภาพ สามารถดำรงชาติบ้านเมืองให้มั่นคงเป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน คุณธรรมข้อนั้นคือ “ไมตรี” ความมีเมตตาหวังดีให้กันและกัน คนที่มีไมตรีต่อกัน จะคิดอะไรก็คิดแต่ในทางสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน จะพูดอะไรก็ใช้เหตุผลเจรจากันด้วยความเข้าใจกัน จะทำอะไรก็ช่วยเหลือร่วมมือกันด้วยความมุ่งมั่นจริงจังต่อกัน...”

ดังนั้น จึงไม่น่าจะเป็นการยากที่จะส่งเสริมสนับสนุน ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจไมตรี และความ “รู้จักสามัคคี” ให้มีเพิ่มมากขึ้น แพร่ขยายกว้างขวางมากขึ้น ชัดเจนหนักแน่นมากขึ้น และคงทนถาวรมากขึ้นใน

- ทุกกลุ่มอายุ
- ทุกกลุ่มอาชีพ
- ทุกพื้นที่
- ทุกองค์กร
- ทุกวงการ

โดยเฉพาะในกลุ่ม “ผู้นำ” ในสังคม ทั้งในภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ขณะเดียวกัน ต้องยอมรับว่า สังคมไทยยังมีความขัดแย้งที่บั่นทอน การเป็นปฏิปักษ์ ความก้าวร้าว ฯลฯ อยู่ไม่น้อย จึงจำต้องมีมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเป็นปฏิปักษ์ขัดแย้ง อย่างเป็นระบบ เช่น

- ระบบการจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธี (Conflict management)
- ระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่กระทบต่อประชาชน (Public participation)

- ระบบการปรึกษาสาธารณะ (Public consultation)
- ระบบ “เจ้าโคตร” (ในภาคอีสานของประเทศไทย)

● ระบบการไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท (Alternative dispute resolution) เป็นต้น รวมทั้งควรมีการให้การศึกษาเรียนรู้แก่ประชาชน จัดการฝึกอบรม และสร้างผู้ชำนาญการ หรือผู้เอื้อกระบวนการ (Facilitator) ในเรื่องเหล่านี้ให้กว้างขวางและมากอย่างเพียงพอ

การติดตามกำกับผลของสังคม

1. ความสำคัญของตัวชี้วัดผลการดำเนินการ

เมื่อสังคมมี

- การวางแผนของสังคม
- การจัดระบบโครงสร้างและกลไกในสังคม
- การบริหารและพัฒนาประชากร
- การอำนวยความสะดวกและเอื้อกระบวนการ

ข้อสุดท้ายซึ่งสำคัญมาก คือ ต้องมี

- การติดตามกำกับผล

เพื่อจะรู้ว่าที่ดำเนินการไปทั้งหมด ก่อให้เกิดผลอย่างไรบ้างเป็นไปตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด นำพอใจมากน้อยเพียงใด มีอะไรเป็นข้อคิดเป็นบทเรียนอย่างไร ควรนำข้อมูลและข้อคิดที่ได้ไปดำเนินการอย่างไรบ้าง เช่น ในการแก้ไขปัญหาที่ประสบ ในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาใหม่ หรือในการปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ทั้งหลายทั้งปวงนี้ จะเป็นไปได้ดีมาก ถ้ามี “ตัวชี้วัดผลการดำเนินการ” ซึ่งควรเป็นรูปธรรมจึงจะวัดได้ชัดเจน และควรมีทั้ง

- ตัวชี้วัดผลการดำเนินการเบื้องต้น หรือ “ผลผลิต” (Output)
- ตัวชี้วัด “ผลลัพธ์” ที่ตามมา (Outcome)

- ตัวชี้วัด “ผลกระทบ” ขั้นสุดท้าย (Impact)

เราสามารถมีตัวชี้วัดได้มากมาย แต่ไม่ควรมากจนเกินไป และตัวชี้วัดอาจอยู่ในรูปใดรูปหนึ่ง เช่น

- ตัวชี้วัดตามประเด็น
- ตัวชี้วัดตามกลุ่มคน
- ตัวชี้วัดตามเครือข่ายองค์กร
- ตัวชี้วัดตามพื้นที่
- ตัวชี้วัดภาพรวมทั้งสังคมหรือประเทศ

จะอย่างไรก็ตาม ที่ต้องมีและควรมีแน่ๆ คือ “ตัวชี้วัดผลสุดท้ายของการบริหารสังคม” ซึ่งควรจะสอดคล้องกับตัวชี้วัดที่กำหนดเป็น “เป้าหมายหลักของสังคม” ในขั้นตอนการวางแผนของสังคมดังกล่าวแล้วในบทที่ 3

เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่มีความหมาย มีคุณค่า และมีพลังในการสร้างการพัฒนาหรือนำสู่การเปลี่ยนแปลงได้ดีที่สุด ควรมีการศึกษาวิจัยและระดมความคิดเห็นในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นระยะๆ เพื่อทดสอบความเหมาะสมและหรือปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

2. วงจรและปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการบริหารสังคม

การบริหารสังคมเป็นกระบวนการ ซึ่งมีองค์ประกอบอย่างน้อย 5 ส่วนหลักๆ ดังกล่าวแล้ว ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 5 ส่วนนี้ มีความเป็นวงจร พร้อมๆ กับมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นพลวัตและต่อเนื่อง ดังอาจแสดงด้วยภาพต่อไปนี้

ทุกองค์ประกอบและทุกขั้นตอนถือว่าสำคัญทั้งสิ้น ที่สำคัญข้อความสำคัญในทุกองค์ประกอบและทุกขั้นตอน คือ

- การมีส่วนร่วมของคนในสังคม
- การเรียนรู้และพัฒนาร่วมกันจากการมีกิจกรรมร่วมกัน
- การมีมิตรต่อกัน ซึ่งนำไปสู่ความเอื้ออาทร ความสมานฉันท์ และความสามัคคี

ซึ่งทั้งหมดนี้ คือ “ทุนทางสังคม” อันจะนำไปสู่พลังที่ยิ่งใหญ่ของสังคมและภายในสังคม

สำหรับกระบวนการติดตามกำกับผล ควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วม ทั้งในภาพย่อยและภาพใหญ่หรือภาพรวม

ในภาพย่อยอาจติดตามกำกับตามประเด็น หรือตามกลุ่มคนหรือตามเครือข่ายองค์กรหรือตามพื้นที่ย่อย

ส่วนในภาพใหญ่หรือภาพรวม ควรทำร่วมกันทั้งประเทศโดยมีตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ให้ครบถ้วนเพียงพอ ทั้งตัวแทนในมิติพื้นที่ และตัวแทนในมิติประเด็นมาร่วมกันทำการติดตามกำกับผล ทั้งในรูปแบบการประชุมทำงานและการประชุมสัมมนา

หน่วยงานหรือองค์กรที่จะประสานสนับสนุนในเรื่องนี้ น่าจะได้แก่

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สป.)
- เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเชิงพื้นที่
- เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเชิงประเด็น
- รัฐสภา เป็นต้น

และต้องไม่ลืมว่า คุณค่าของกระบวนการติดตามกำกับผล มิใช่อยู่ที่การค้นหาคความผิดพลาดบกพร่อง แต่อยู่ที่การเป็นเครื่องมือ ช่วยให้

- สังคมสามารถเฝ้าระวังและใช้ความพยายามให้บรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น
- สังคมได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง ให้มีพลังความสามารถดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง

บทส่งท้าย

1. การบริหารสังคมโลก

หลักการและกระบวนการบริหารสังคม น่าจะใช้ได้กับ

- ประเทศเล็ก
- ประเทศใหญ่
- กลุ่มประเทศ เช่น ประชาคมยุโรป อาเซียน
- ทวีป
- โลก

อันที่จริง ก็ได้มีการใช้คำเหล่านี้ คือ

- สังคมโลก (World society, Global society)
- ประชาคมโลก (World community, Global community)
- หมู่บ้านโลก (Global village)

ดังนั้น น่าจะเป็นที่หวังว่า ในวันหนึ่งข้างหน้าโลกทั้งโลกจะหันหน้ามาพยายาม “บริหารสังคม” ด้วยกัน นั่นคือ

1) มีการวางแผนสังคมโลกร่วมกัน กำหนดสภาพของสังคมที่พึงปรารถนา ร่วมกัน อย่างน้อยก็ระบุว่า

- อุดมการณ์หลักร่วมกันคืออะไร เช่น อยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความหลากหลาย

- เป้าหมายหลักของสังคมโลกมีอะไรบ้าง เช่น อัตราการตายของทารกแรกเกิดไม่เกินเท่าไร คนมีอาหารไม่พอรับประทานมีไม่เกินเท่าไร คนมีที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงมีไม่เกินเท่าไร ความขัดแย้งด้วยอาวุธกระทบคนไม่เกินเท่าไร เป็นต้น

2) มีการจัดระบบโครงสร้างและกลไกของสังคมโลก เช่น ปรับปรุงโครงสร้างและกลไกขององค์การสหประชาชาติ ปรับปรุงกลไกการจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธี ปรับปรุงโครงสร้างและกลไกทางเศรษฐกิจและการค้าของโลก พัฒนาองค์กรและกลไกที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมของสังคมโลก เป็นต้น

3) มีการบริหารและพัฒนาประชากรของโลก เช่น การศึกษาวิจัยและระดมความคิดแบบทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ในเรื่องจำนวนและการกระจายตัวของประชากรที่เหมาะสม การเร่งรัดขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงประชากรทั้งโลก การเร่งรัดพัฒนาสุขภาพและการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ประชากรกลุ่มผู้มีโอกาสน้อย เป็นต้น

4) มีการอำนวยความสะดวกและเอื้อกระบวนการในสังคมโลก เช่น พัฒนาให้มีผู้นำซึ่งมีคุณภาพเหมาะสมกระจายตัวอย่างกว้างขวางในสังคมโลก ทั้งในภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงของสมาชิกสังคมโลกในกิจการซึ่งมีเป้าหมายร่วมกันหรือซึ่งกระทบต่อกันของสังคมโลก ส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เอื้อกระบวนการสร้างสันติหรือจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธี (Peace building หรือ Conflict management facilitators) ให้มีมากขึ้นและกระจายอยู่ทั่วไปในสังคมโลก เป็นต้น

5) มีการติดตามกำกับผลของการบริหารสังคมโลก เช่น มีการตกลงตัวชี้วัดต่างๆ ในการติดตามและกำกับผลของการบริหารสังคมโลก ทั้งในระดับแต่ละประเทศและในระดับโลก มีการใช้ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกันในเรื่องต่างๆ หรือในแง่มุมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนา ระบบตัวชี้วัดเองให้มีประโยชน์และมีพลังเพิ่มมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

2. การพัฒนา “ศาสตร์แห่งการบริหารสังคม”

จากข้อเขียนทั้งหมดข้างต้น คงจะเห็นแล้วว่า เราสามารถนำหลักการและกระบวนการบริหารโดยทั่วไป มาประยุกต์ใช้กับกรณี ชุมชน สังคม ของประเทศหนึ่งๆ และแม้แต่สังคมของโลกทั้งโลก

และอย่างไรก็ตาม คนในแต่ละสังคม ย่อมมีความพยายามร่วมกันแม้มากบ้างน้อยบ้าง ในอันที่จะทำให้สังคมของตนดีขึ้น จะเรียกความพยายามเช่นนี้

ว่าเป็นความพยายามที่จะ “บริหารสังคม” ก็น่าจะได้ ดังนั้นจึงน่าจะศึกษาว่า

- คนในแต่ละสังคม ใช้ความพยายามอย่างไรกันบ้าง ในอันที่จะทำให้สังคมของตนดีขึ้น
- ความพยายามดังกล่าว ใช้หลักการ วิธีการ กระบวนการ ฯลฯ อย่างไร
- อาศัยโครงสร้างและกลไกอะไร อย่างไร
- มีการคิดค้น สร้างนวัตกรรม พัฒนา อะไรบ้าง
- ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ส่งผลกระทบต่อๆ ไปอย่างไร
- สังคมมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างไร
- ฯลฯ

ผลการศึกษาเช่นนี้ เมื่อประมวลสะสมและจัดเป็นระบบมากขึ้นๆ จะเป็นองค์ความรู้มหาศาลที่มีคุณค่า นำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย เราอาจเรียกองค์ความรู้นี้ว่า

“ศาสตร์แห่งการบริหารสังคม”

ในประมาณ 100 ปี (1 ศตวรรษ) ข้างหน้า คาดว่า “ศาสตร์แห่งการบริหารสังคม” น่าจะเป็นศาสตร์สำคัญสาขาหนึ่งที่มีการ

- ศึกษาวิจัย
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- จัดการเรียนการสอน
- ผลิตเป็นเอกสารและสื่อเพื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ
- ประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ
- ศึกษาเรียนรู้จากการประยุกต์ใช้
- คิดค้นนำเสนอรูปแบบหรือวิธีการบริหารสังคมในลักษณะต่างๆ
- และอื่นๆ

ทั้งหมดนี้ ควรจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อสังคมทุกสังคม รวมทั้งสังคมไทยและสังคมโลก

ประวัติผู้เขียน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม

- เกิด : 24 มีนาคม 2484
สถานที่เกิด : บ้านนาคู ต.นาคู อ.ผักไห่ จ.พระนครศรีอยุธยา
การศึกษา : B.Sc. (Econ), มหาวิทยาลัย Hull ประเทศอังกฤษ (2510)

การฝึกอบรม

- : SEANZA Central Banking Course (2517)
- : Australian Management College Mount Eliza : Advanced Management Course (2521)
- : Wharton School of Finance - Philadelphia National Bank : Advanced Management Program for Overseas Bankers (2528)
- : Institute of Development Research : Asian NGO Leadership Fellows Program (2534)
- : สถาบันพระปกเกล้า : การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง (ปปร.) รุ่นที่ 1 (2539)

ประวัติการทำงาน

- : เจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (2510 - 2523)
- : กรรมการและผู้จัดการ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2523 - 2525)
- : ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ ธนาคารไทยทุน จำกัด (มหาชน) (2526 - 2531)
- : ผู้อำนวยการ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2531 - 2540)
- : กรรมการผู้จัดการ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ (2535 - 2540)
- : สมาชิกวุฒิสภา (มีนาคม 2539 - มีนาคม 2543)
- : ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน (ธันวาคม 2540 - ตุลาคม 2543)

ตำแหน่งงานปัจจุบัน

- : ประธานกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (ตั้งแต่ 26 ตุลาคม 2543)
- : สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ตั้งแต่ สิงหาคม 2544)

กิจกรรมอื่น

(ด้านองค์กรภาครัฐ)

- : กรรมการ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ตั้งแต่ 2541)
- : ประธานกรรมการ ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (ตั้งแต่ 2544)
- : กรรมการ คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (ตั้งแต่ 2544)
- : กรรมการ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ตั้งแต่ 2544)
- : ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ตั้งแต่ 2544)
- : ที่ปรึกษาธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ตั้งแต่ 2544)
- : กรรมการ คณะกรรมการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (ตั้งแต่ 2545)
- : กรรมการตรวจสอบภาคประชาการประจำกระทรวงสาธารณสุข (ตั้งแต่ 2545)
- : อนุกรรมการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ตั้งแต่ 2543)
- : อนุกรรมการของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ตั้งแต่ 2545)
- : อนุกรรมการของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ตั้งแต่ 2546)
- : อนุกรรมการของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ตั้งแต่ 2546)

(ด้านโครงการพัฒนา)

- : ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการข้าราชการครูวิสามัญ เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตครู (ตั้งแต่ 2546) (เป็นประธาน 2544-45)
- : กรรมการ คณะกรรมการคุณภาพแห่งชาติ (ตั้งแต่ 2545)
- : กรรมการ คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ตั้งแต่ 2546)
- : กรรมการ คณะกรรมการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยและนวัตกรรมเกษตร (ตั้งแต่ 2546)
- : ที่ปรึกษาคณะทำงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา (ตั้งแต่ 2546)

(ด้านองค์กรพัฒนาเอกชน)

- : ประธานกรรมการ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ตั้งแต่ 2545) (เป็นกรรมการตั้งแต่ 2528 เป็นประธานกรรมการบริหาร 2540-2545)
- : กรรมการ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ตั้งแต่ 2539)
- : กรรมการ มูลนิธิพัฒนาไท (ตั้งแต่ 2541)
- : กรรมการ สถาบันปว้ย อีงภากรณ์ (ตั้งแต่ 2543)
- : ประธานภาคีความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนา / มูลนิธิกองทุนไทย (ตั้งแต่ 2543)

(ด้านธุรกิจเพื่อการพัฒนา)

- : ประธาน บริษัทร่วมคิด จำกัด (ตั้งแต่ 2530)
- : ประธาน บริษัทอาร์ทออฟลิฟวิ่ง จำกัด (ตั้งแต่ 2533)

(ด้านสถาบันการศึกษา)

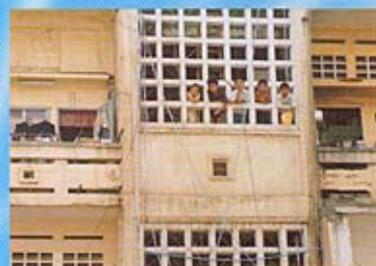
- : กรรมการ สภามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (ตั้งแต่ 2541)
- : กรรมการ สภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ตั้งแต่ 2545)
- : กรรมการ สภามหาวิทยาลัยมหิดล (ตั้งแต่ 2545)

(ด้านองค์กรต่างประเทศ)

- : รองประธาน Asia Pacific Philanthropy Consortium (ตั้งแต่ 2545) (เป็นกรรมการตั้งแต่ 2538)
- : สมาชิก International Network on Strategic Philanthropy (ตั้งแต่ 2544)

“การบริหารสังคม จึงควรเกี่ยวข้องกับ
“การบริหารองค์การ” และ “การบริหารชุมชน”
โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การวางแผนของสังคม
การจัดระบบโครงสร้างและกลไกในสังคม
การบริหารและพัฒนาประชากร การอำนวยความสะดวกและ
เอื้อกระบวนการในสังคม และการติดตามกำกับผล
(เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง)”

“ในประมาณ 100 ปี (1 ศตวรรษ) ข้างหน้า คาดว่า
“ศาสตร์แห่งการบริหารสังคม” น่าจะเป็นศาสตร์สำคัญสาขาหนึ่ง.....
ซึ่งควรจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อสังคม ทุกสังคม
รวมทั้งสังคมไทยและสังคมโลก”

Homepage : www.codi.or.th E-mail : codi@codi.or.th

หน่วยประชาสัมพันธ์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

2044 /28-33 ถ.เพชรบุรีตัดใหม่ ห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10320 โทร. 0-2718-0911 โทรสาร 0-2718-0937